

Claudio Katz: Kapitalismens kris – ett världsomspännande schackparti... utan vinnare

[Ur [International Viewpoint online](#) januari 2012. Claudio Katz är ekonom och forskare vid Nationella rådet för vetenskap och teknologi (CNCT) i Argentina och undervisar vid universitetet i Buenos Aires.]

Den kris inom de utvecklade ekonomierna som inleddes 2007 har gått in i en ny nedgångsfas. Återhämtningen som hade uppnåtts med hjälp av offentliga utgifter är slut och nästa återfall kommer att kännetecknas av en kraftigt ökad arbetslöshet. För att uppnå åtminstone den sysselsättningsnivå som fanns före krisen är det nödvändigt att skapa 17 miljoner arbeten i världen, men hjälpen som givits till bankerna har tömt statskassorna.

Under krisens början dominerade två förklaringar till den. Nyliberalerna betonade låntagarnas skuld, som tog lån utan att kunna betala tillbaka dem, liksom regeringarnas oansvar som tog på sig ekonomiska förpliktelser som var omöjliga att få bukt med. Keynesianerna å sin sida underströk bristen på ekonomiska regleringar och de överdrivna spekulationerna. De framhöll också den sjunkande efterfrågan som orsakats av stagnerande löner och samhällslig polarisering. De två sidorna pekade också på olika misstag i den ekonomiska politiken som hade lett fram till det nuvarande sammanbrottet.

Denna första förklaring till krisens ursprung övergick så småningom till ett annat problem: omvälvningarnas olika effekter i olika regioner i världen och därav följande geopolitiska variationer, med andra ord övergången till flerpolicitet, att USA:s hegemoni försvunnit, att Kina stärkts och utvecklingsländernas ökade roll.

Hur har den ekonomiska krisen utvecklats i världens olika regioner? Vad har de härskande klasserna för strategi? Vilka scenarier tänker de sig på världsnivå?

Sprickan i USA:s ekonomi

Krisen i USA utlöstes när fastighetsmarknaden kollapsade därför att långivarna inte klarade av att betala tillbaka sina skulder ("subprimelån"). Bankerna drabbades av likviditetsbrist när 11 miljoner bostäder omvärderades till priser under sina in-teckningsvärden och en femtedel av köparna kvävdes av skulder som var omöjliga att betala tillbaka. Därefter uppstod skulder även på andra områden. Hushållen hade skulder som motsvarade 112% av deras inkomster och ekonomiska förpliktelser som var 37% högre än under föregående årtionde. Den dystra atmosfären påverkade hela finansieringskedjan, bankerna begränsade låneerbjudandena och det uppstod en ond cirkel av lågkonjunktur och ekonomisk bräcklighet.

De ortodoxa ekonomerna anklagar låntagarna och deras motståndare anklagar bankerna. Men båda glömmer bort att konsumtionsökningen som finansierades med krediter utvecklades under flera årtionden, och att den är ett resultat av den kapitalistiska omorganisering som den nyliberala globaliseringen tvingade fram. Omvandlingen har lett till försämrade arbetsförhållanden (destabilisering, lönestagnation, segmentering av kvalifikationer) som har minskat folks inkomster och tvingat dem att använda lån för att upprätthålla konsumtionen. Med en arbetslöshet på mer än 10%, fattigdom som berörde 15% av befolkningen, löner som hade stannat på samma nivå som för 15 år sedan och en skamlig koncentration av välståndet¹ var det skulderna som höll uppe konsumtionen.

¹ 1979 fick befolkningens rikaste procent 9% av landets intäkter, och idag lägger den beslag på 24%. När ockupanterna på Wall Street säger att "vi är 99% av medborgarna" så vet de faktiskt vad de talar om. Jämför Paul Craig Roberts, "Las pérdidas de puestos de trabajo en Estados Unidos son permanentes", *Rebelión*, 9/2010.

Den nyliberala omstruktureringen ledde också till en betydande utflyttning av företag som blev rika utomlands tack vare lägre lönekostnader, och därmed minskade sysselsättningen ytterligare. De amerikanska företagen förstör jobb hemma och skapar dem utomlands, vilket innebär att det är en lokal lågkonjunktur samtidigt som de 500 viktigaste företagens intäkter utomlands ökar.²

Samtidigt som den inhemska industrin förföll, och utsugningen, handelsunderskottet och utflyttningen av företag ökade, har den enorma nordamerikanska konsumtionsnivån under de senaste decennierna hållits uppe med hjälp av skulder. Detta riskfyllda scenario var ett resultat av det konkurrenstryck som nyliberalismen drev fram.

I och med uppkomsten av hypoteksskulderna avslöjades den obalans som denna nya modell gav upphov till. Men dess omfattning blev synlig först med Lehman Brothers' konkurs 2008 och urholkandet av det finansiella systemet i sin helhet 2009.

De hjälpåtgärder som följde orsakade till sist den nuvarande mardrömmen, där statens och bankernas bristande betalningsförmåga får marknaderna att skaka. Dessa enheter får fortfarande intensivvård och statsskulden har gått upp från 62% 2007 till 100% 2011.³

Den amerikanska regeringen hanterar budgetunderskottet på ett helt osammanhängande sätt. Ena dagen viker den sig för republikanernas påtryckningar att minska utgifterna och nästa dag lanserar den en investeringsplan med stora skattesänkningar. Obama är förlamad mellan trycket från högern, som har tagit kontrollen över kongressen, och en valmanskår som fortfarande väntar på att han ska uppfylla sina löften.

USA:s reaktion utåt

USA har försökt leda den internationella hanteringen av krisen genom att stöda sig på ett gemensamt ingripande från G20 och centralbankerna. De har dessutom använt sina viktigaste ekonomiska verktyg för att anlita flera strategier.

Deras första utväg är dollarn – som står för 85% av valutatransaktionerna, 65% av världshandeln och lika stor del av världens valutareserver. Hälften av världens skulder och de flesta transaktionerna av olja och andra råvaror görs i dollar. Även om dollarn har förlorat den absoluta makt som den hade efter Andra världskriget, så har den i avsaknad av en ersättningsvaluta kvar sin överlägsenhet. Euron har inte tillräckligt inflytande för att kunna fungera som världsvaluta, den japanska yenen har sett sitt inflytande minska och den kinesiska yuanen är inte en internationellt växlingsbar valuta. Denna brist på ersättning gör att dollarn kan bibehålla en dominerande plats som skulle kunna påskynda en framtida samexistens mellan tre valutor (dollar, euro, yuan), en återgång till fasta internationella växlingskurser eller förhandlingar om en ny korg med flera valutor.⁴

I alla dessa fall kommer dollarn att kunna behålla det inflytande den har bevarat ända sedan guldmyntfoten togs bort och under de på varandra följande upp- och nedskrivningarna av dess växlingskurs. Den har mindre manöverutrymme för att kunna genomdriva en hög växlingskurs för att locka till sig kapital eller en låg för att uppmuntra exporten, men utrymmet har inte försvunnit.

USA:s inflytande är också avsevärt när det gäller att reformera världens finanssystem (Basel III-

2 *Wall Street Journal*, "La recuperación de EEUU es una de las más decepcionantes", *La Nación*, 31 december 2010.

3 Trots att en del banker på senare tid har förbättrat sina tillgångar och sin likviditet så är kollapsen nyligen för det åttonde största investeringsföretaget (MF Global) ett exempel på de möjliga farorna. MF Global kollapsade på grund av sitt innehav av europeiska skuldsedlar, som till stor del är försäkrade av amerikanska finansiärer. Jämför Alberto Montero, "Cuando la democracia entra por la puerta", *Rebelión*, 2 november 2011.

4 Paul Kennedy, "Un mundo de tres monedas", *Clarín*, 8 juni 2011; Robert Mundell, "El futuro de las monedas de reserva luego de la crisis", *El País*, 18 januari 2010; Michel Crittenden, "Puede el dólar ser destronado", *online.wsj*, 1 mars 2011. Se även Immanuel Wallerstein, "Guerra de divisas", *La Jornada*, 6 november 2010 och Barry Eichengreen, "El reinado del dólar llega a su fin", *La Nación*, 2 mars 2011.

överenskommelsen i december 2010). Denna förändring är under uppsegling i syfte att öka bankernas tillgångar, och förhandlingarna fortsätter om hur mycket de är tvungna att tillhandahålla. Man diskuterar också hur de nya spekulationsmekanismerna (derivat, creditswappar och hedgefonder) och företagens direkta finanstransaktioner ska regleras.

Finansmarknadernas internationalisering och banden mellan börserna gör att dessa normgivande justeringar är avgörande, och innebär att de nordamerikanska enheterna måste göra en inledande omorganisering. Ansvarig för denna ommöblering är en av bankfamiljens erkända ledare – Paul Volcker.

På detta område arbetar Wall Street i nära samarbete med City i London. De styr ekonomins högsta kretsar tillsammans och är noga med att begränsa alla regleringar till ett minimum som går ihop med deras affärer. Nyliberalismens hjältar (Greenspan och Bernanke) är på defensiven i fråga om denna omorganisering. De kan inte längre öppet säga att marknadens absolut klarar av att hindra svindlerier. Deras keynesianska motståndare (såsom William Dudley) klarar inte heller av att driva igenom en mer preliminär kontroll av de energiska spekulatiönerna. Men båda sorternas reformer anges i USA.⁵

USA:s inflytande är också avgörande i Internationella valutafonden (IMF). Trots det ökande inflytande som IMF:s nya deltagare har fått, så är det Washington som slår an tonen. Under de senaste överläggningarna inom G20 lyckades Washington fördubbla IMF:s ekonomiska tillgångar och öka sin makt att granska räkenskaperna och kontrollera de nationella ekonomierna. Det är IMF som för tillfället bestämmer sanktionerna i Europa mot allt motstånd mot nedskärningar i budgeten. När Ukraina planerade att öka minimilönen höll den inne sina lån, den genomdrev löne minskningar i Lettland, krävde privatiseringar i Grekland och var mot resultatet av folkomröstningen på Island som ifrågasatte långivarnas krav. Nu begränsar den sig inte bara till de små ekonomierna utan övervakar också räddningsaktionerna i Italien.⁶

Med utgångspunkt från dessa åtgärder utvärderar det nordamerikanska etablissemanget strategierna för att ta sig ur krisen och försöker skapa sig en bild av de inflationistiska alternativen. Sedan 2008 har den amerikanska centralbanken pumpat in 2.000 miljarder dollar genom en ultraexpansionistisk politik (känd som "kvantitativa lättnader", dagens motsvarighet till att trycka pengar). Den har iscensatt en utgivning av valuta som översvämmar planeten med dollar och underlättar exporten av USA:s bristande jämvikt. Denna politik har som mål att smälta ner statsskulden med hjälp av inflation, och på så sätt upprepa de mekanismer som USA redan har använt för att låta sin statsskuld rinna bort genom att sprida ut den över hela världen.

Men denna politik är svårare att genomföra idag, inte bara på grund av de ortodoxa ekonomernas motstånd. Tidigare sögs den inflationsdrivande minskningen av skulden upp av en stark tillväxt som gjorde det möjligt att minska bördan på BNP. Men ingen vågar förutsäga ett sådant scenario av högkonjunktur för de kommande åren.⁷

Sammanbrottet i Europa

Till en början betraktade många europeiska analytiker krisen i den gamla världen bara som ett efterskalv till den amerikanska jordbävningen. Denna uppfattning har tillbakavisats av den enorma omfattning som den europeiska ekonomiska tsunamin har antagit.

5 Emilio Ocampo, "Brujas y burbujas", *Ámbito Financiero*, 2 september 2010, liksom *La Nación*, 13 september 2010 och 30 augusti 2010 och *Financial Times*, 20 september 2010.

6 USA har också använt alla medel som står till sitt förfogande för att ta udden av IMF:s legitimitetskris och vi känner fortfarande inte till vilken roll de hade under skandalen kring IMF:s före detta ordförande, Dominique Strauss-Kahn. Jämför "*FMI, lamentable symbole d'un système capitaliste et patriarcal*", på cadtm.org.

7 José Luis Fiori, "Muy lejos del equilibrio", *Sin Permiso*, 19 december 2010; Marcelo Cantelmi, "El G 20 en aspuertas", *Clarín*, 23 oktober 2010.

Dess omfattning den hänger samman med den speciella ojämvt som bildandet av EU (27 länder) och Eurozonen (17 ekonomier) ledde till. Syftet med dessa två initiativ var att anpassa regionen till världskonkurrensens nyliberala regler genom att ersätta ekonomiernas tidigare mångfald med ett block som drogs fram av det tyska loket och den franska diplomatin.

Den tyska ekonomins ledande roll befästes genom införlivandet av territorierna i öst (före detta Östtyskland). Den härskande klassen utnyttjade industrins teknologiska förmåga och höga produktivitet för att öka lönedisciplinen och på så sätt förvandla landet till en stor exportmakt för eurozonen.

Men den nuvarande krisen har visat hur ofullbordad detta block är. Den gemensamma valutan infördes för att garantera Tysklands överskott, på samma gång som den senarelade organiseringen av en gemensam budget och beskattningar. Denna brist var livsfarlig. Avsaknaden av gemensamma statliga institutioner för att understödja valutan undergrävde projektets sammanhållning och stärkte samfundets olikheter. Istället för att befästa den spirande strukturen ökade det avståndet mellan de starka och de mindre utvecklade ekonomierna.

Till en början trodde en del personer att denna klyfta skulle minska med hjälp av en gemensam marknad och överföringar till de mindre utvecklade regionerna. Men i det långa loppet blev den motsatta processen förhärskande, länder med högre inflation och lägre produktivitet tappade systematiskt sina positioner. Till slut uppstod det en spricka mellan ekonomierna med överskott (Tyskland, Nederländerna, Österrike) och länderna med underskott (Grekland, Portugal, Irland).⁸

Statsskulden och bankkonkurserna ökade denna klyfta mellan eurozonens centrum och dess periferi. De små ekonomierna sjönk först, översvämmade av en negativ handelsbalans (Grekland), minskade utländska investeringar (Irland) och ekonomisk spekulation utomlands (Island, Cypern). Därefter nådde skatte kollapsen Italien (zonens tredje största makt) och hotar nu Spanien (som har en fruktansvärd skuldbörda).

Alla banker har portföljerna fyllda av obligationer som inte går att lösa in. De sköraste delarna, Grekland, Irland och Island har redan fallit samman och skräcken sprider sig inom de stora institutionerna i Frankrike, Tyskland, Österrike och Italien. Utbytet mellan bankerna har minskat. Farhågorna för boksluten ökar och en del tillgångar har redan dragits tillbaka för att placeras på säkrare ställen.⁹

Tysklands strategi

I världsskala kan inte Tyskland använda sig av de svar som USA försöker sig på. Det saknar de imperialistiska resurser som den främsta makten fortfarande är i besittning av, och har valt en defensiv deflationistisk strategi som är raka motsatsen till USA:s inflationsdrivande alternativ. Medan den amerikanska centralbanken har drivit igenom systematiska sänkningar av räntorna har den europeiska centralbanken (ECB) höjt priset på pengar. Denna skillnad förklaras ofta med olika traditioner. Minnet från Weimar ställs mot minnena från New Deal. Enligt denna uppfattning kan man förklara skillnaden mellan de två ländernas respektive inflytande på hur krisen hanteras internationellt med den europeiska rädslan för hyperinflation och USA:s minnen från den stora depressionen.¹⁰

8 Michel Husson, "*The Euro: to leave or not to leave*", på internationalviewpoint.org.; Catherine Samary, "The Eastern periphery of the European Union faced with the global crisis", i Özlem Onaran (red), *Capitalist Crisis and Alternatives*, Resistance Books, London 2011.

9 Efter att den belgiska banken Dexia gick i konkurs har många förutsagt en upprepning av samma scenario som följde på Lehman Brothers' konkurs. "Stresstesterna" av de europeiska bankerna har inte lugnat experterna vad gäller behovet att rekapisalisera dessa banker. Detta behov har i sin tur begränsat lånen och förvärrat lågkonjunkturen.

10 Juan Llach, "Pulseadas en el palacio global", *La Nación*, 30 juni 2010.

På europeisk nivå verkar Tyskland för en aggressiv politik som syftar till att få arbetarna att betala priset för krisen. Detta angrepp handlar inte bara om ännu en anpassning. Det tvingar fram en nedrustning av välfärdsstaten som byggdes upp efter kriget och att man avskaffar de sociala erövringar som arbetarna på de andra kontinenterna aldrig har skaffat sig. Arbetslösheten i Europa ligger redan på 20% och i och med de osäkra arbetsförhållandena har en fjärdedel av befolkningen drabbats av fattigdom.

Den tyska politikens andra stöttepelare utgörs av budgetåtstramningar för att stöda euron. Under de senaste månaderna har denna valuta stått vid avgrundens rand och det har spekulerats om den inom en nära framtid skulle omorganiseras, brytas sönder eller försvinna. Men det är en valuta som har varit avgörande för att sprida Tysklands makt, som grundar sig på att ena marknader och avskaffa protektionistiska hinder.

För att bevara euron slår budgetöverenskommelsen vid det senaste europeiska toppmötet fast en tidsgräns för att återställa reglerna för underskott och statskulder. Den tänker sig automatiska sanktioner för de länder som bryter mot dem. Man har bestämt att dessa budgetprinciper ska bli en institutionell norm och underkastas kontroll från en överstatlig domstol. Dessa myndigheter ska övervaka statsutgifterna och närsomhelst under året kunna genomdriva en sänkning av dem, och på detta sätt placera folken mellan hammaren och städet. De som inte tillämpar dessa planer ska automatiskt uteslutas från eurozonen.

Denna politiska skärpning ligger i linje med Tysklands strategi, som syftar till att stärka sin exportmodell utan att ge ut någon egen valuta. De försöker utvidga den europeiska periferins roll som leverantör av produktionsfaktorer till allt mindre kostnad. Minskningen av Greklands löner, krossandet av Irlands socialförsäkringssystem och den generella ökningen av pensionsåldern är en försmak av de konsekvenser som denna omorganisering kommer att leda till.¹¹

Tyskland tvingar igenom sin deflationistiska strategi genom att förbjuda alla ekonomiska initiativ som skulle kunna hota dess konkurrenskraft. De har stoppat införandet av euro-aktier och fördelning av skulderna. De stoppade en förlängning av den Europeiska ekonomiska stabiliseringsfonden (EFSE, som ska ersättas av de Europeiska stabiliseringsmekanismerna), förhindrade inköp av statsobligationer på de sekundära marknaderna och förstärkte förbudet mot att ECB skulle kunna finansiera länder direkt.

Denna hårdhet innebär ingalunda att de överger banker som gått i konkurs. Tyskland stöder hjälp till bankerna samtidigt som det försöker bevara sin industris produktionsförmåga. Det avvisar inte tanken på att i framtiden finansiera eurozonen med hjälp av samma federala mekanismer som styr USA, men på villkor att man på förhand garanterar det kontrollen över sina egna statsinkomster. Bankernas sårbarhet och det faktum att det inte går att upprepa ett successivt införlivande av skulderna – som USA exempelvis tillämpade under decennier inför Latinamerikas skulder – har skyndat på införandet av denna kontroll.¹²

Dessa nya budgetramar har lett till en rad konflikter i EU:s topp. Storbritannien avvisade pakten mellan Frankrike och Tyskland och bestämde sig för att förhålla sig passiv för att skydda Citys självbestämmande. Det vägrar ställa sina banker under Bryssels kontroll eftersom det inte fick vetorätt att skydda sitt affärliv. De brittiska kapitalisterna är förvisso intresserade av att få del av kontinentens marknader men på villkor att de kan bevara sina internationella finanser.

Alliansen mellan Merkel och Sarkozy verkade gå segrande ur det senaste toppmötet, men bara tiden

11 Michel Husson, "*A crisis without end*", på internationalviewpoint.org; Francisco Louca, "*La izquierda contra la dictadura de la deuda*", på sinpermiso.info, 17 oktober 2011.

12 Det finns ingen tid att överföra skulden till mindre betydande innehavare, rensa i boksluten eller skapa parallella marknader för den skuld som inte går att få tillbaka. Den nuvarande krisen drabbar ömsesidigt beroende ekonomier i kapitalismens hjärta under en mycket besvärlig ekonomisk situation. Enrique Arceo, *Página 12*, 12 september 2011; Eric Toussaint, "*Dexia Krach: the start of a domino effect in the EU?*", på cadtm.org.

kan göra det möjligt att bedöma hur stabil denna seger är. Krisen förtär de politiska ledarskapen och varje val leder till att de avgående regeringarna straffas. Dessa bestraffningar drabbar socialdemokrater (Irland, Portugal, Spanien) och konservativa (Frankrike, Italien, Tyskland) på samma sätt.¹³

Frågetecken kring Kina

En viktig nyhet hos den pågående krisen är att Kinas årliga tillväxt fortsätter med 9-10%. Under det senaste årtiondet har den asiatiska jättens export ökat i frenetisk takt. Kina erövrar naturresurser i Afrika, ökar handeln med Latinamerika och har redan avsatt Japan som den näst största ekonomin i världen.

Denna utveckling bekräftar de djupgående förändringar som har skett under den nyliberala perioden. Kina anslöt sig till globaliseringen genom att utnyttja sina låga arbetskraftskostnader, och upprepade inte den traditionella utvecklingen som bestod av protektionism, framväxt av en nationell borgarklass och utnyttjande av den internationella konkurrensen. Det växte in direkt i världens kapitalackumulation. Under krisens inledning antog många ekonomer att Kinas tillväxt skulle kompensera att de utvecklade ekonomierna krympte. I själva verket fyller det bara rollen som delvis motvikt. Under krisens höjdpunkter stödde den asiatiska jätten USA och Europa ekonomiskt för att garantera sin egen försäljning utomlands, samtidigt som det bibehöll sin inhemska efterfrågan och ökade sina internationella inköp av råvaror. På så sätt bromsade det en allmän depression och begränsade lågkonjunktursens geografiska utbredning, men det ersatte inte lokomotiven hos den utvecklade världen. Kommer det att fortsätta att spela denna roll?

Vissa satsar på att detta ska fortsätta och förväntar kraftfull hjälp från yuansen till den gamla världen, i form av enorma förvärv av statsobligationer i euro. Men Kina har redan förvärvat en stor del av den italienska, spanska och portugisiska statsskulden och en fjärdedel av dess reserver är i euro. En utökning av dessa köp ger upphov till meningssmottagningar inom den kinesiska ledningen.

Den del som har mest band till världshandeln ("eliten på kusten") är med på att delta i den nya räddningsaktionen om de får något ordentligt i utbyte. Den försöker minska sanktionerna mot utsläpp, få en "marknadsekonomisk" författning och få delta i investeringarna inom den europeiska infrastrukturen.

Denna fraktion försöker också placera Kina inom ramen för en framtida världsvaluta. Det är därför de kräver att en del av hjälpen ska utfärdas i yuan. Men en sådan valutainsats skulle också öka yuans växelkurs och följaktligen försvaga exportmodellen. Kina har stått emot hårda påtryckningar för att skriva upp yuansen, och det har inte godtagit de krav som USA kunde påtvinga Japan under föregående decennium. Icke desto mindre skulle en internationalisering av yuansen kunna leda till en försvagning av den viktigaste asiatiska ekonomins självstyre.¹⁴

De kinesiska investeringsfonderna agerade aktivt för att understödja dollarn och skattkammarsväxlarna [Treasury bills]. De förvärvade aktier i General Motors och skaffade sig innehav i Morgan Stanley Bank. Men om landet skulle öka dessa förvärv till en högre nivå (i synnerhet i Europa) så skulle det leda in landet på en imperialistisk högriskpolitik. För att kunna försvara det man har skaffat utomlands skulle man behöva skaffa en geopolitisk närvaro som de kinesiska ledarna vill undvika.

13 Omorganiseringen av eurozonen är en förberedelse för att införa förbundsformer inom EU, vilket skulle understålla lokala beslut under en ökad statlig centralisering. Denna förändring leder till mycket stora sprickor och skulle kunna stärka separatismen i länder där separatistiska partier är starka (exempelvis Belgien, Spanien eller Italien). Dessa sektorer skulle kunna chansa på att kunna gå med i eurozonen direkt och gå förbi de befintliga statliga strukturerna för att göra sig av med fattiga regioner.

14 Yao Shujie, "Los límites del modelo China", *Cash-Pagina 12*, 7 augusti 2011. Se även *Wall Street Journal*, *La Nación*, 17 november 2011.

Av detta skäl ifrågasätter många delar inom den kinesiska ledningen ("eliten i inlandet") den oproportionerliga ökningen av utlandsinvesteringarna och betonar behovet att först öka den mycket låga inhemska konsumtionen. De senaste mobiliseringarna på internet mot finansieringen av den gamla världen återspeglar denna oro. Vi bör komma ihåg att BNP per capita i Kina fortfarande är mindre än 10% av genomsnittet i Europa. Dilemmat mellan att stöda exportmodellen eller vända sig till inhemska konsumtion kvarstår och har inte blivit löst. Det har funnits starka påtryckningar till förmån för det andra alternativet men utan några påtagliga resultat. Vändningen har inte genomförts. Det kan leda till en mycket kraftigt ökande ojämvt.

För att kunna öka den inhemska köpkraften på något betydande sätt måste lönerna öka och allmänna sociala förmåner införas. Dessa åtgärder står i motsättning till den modell med låga arbetskostnader som gjorde det möjligt med landets kapitalistiska genombrott. Det förändrade investeringsflödet till asiatiska ekonomier med ännu lägre löner än Kina är redan en varning om vilka problem en sådan vändning kan medföra.

Den ekonomiska linjen utsätts alltså för många spänningar. Den mest omedelbara obalansen är fastighetsbubblan: i Kinas trettio viktigaste städer har huspriserna stigit med 50% under de senaste 2 åren, och på så sätt upprepat cykeln med problematiska skulder som har påverkat USA och Spanien. Eftersom en fjärdedel av den kinesiska ekonomin hänger ihop med byggnadssektorn kan en plötslig omsvängning av dess värde påverka BNP.

Det finns också allvarliga finansieringsproblem. Även om staten behåller kontrollen över krediterna så har det uppstått en enorm marknad av hemliga lån för att finansiera medelklassens konsumtion och de lokala regeringarnas skumma bokföringssystem. Dessa motsättningar ligger bakom den ökade inflationen som under den senaste årtiondet har rört sig kring 2% och just har nått 6,2%.

De enorma profiter som de privilegierade skikten ackumulerar är en annan orsak till instabilitet. De 10 rikaste procenten av befolkningen har inkomster som är 23 gånger högre än de 10 fattigaste procenten, och gräddan i regeringen har löner som är 128 gånger högre än genomsnittet.¹⁵

Denna sociala klyfta existerar jämsides med de strukturella överinvesteringsproblemen som redan uppgår till 45% av BNP. En sådan investeringstakt kräver nya marknader på den av lågkonjunktur drabbade internationella scenen. Den minskade administrativa kontrollen ökar också de ekologiska riskerna.

Ingen vet hur Kina kommer att påverkas av en ny tillbakagång för den världsomfattande ekonomin. En del ekonomer tror att landet kommer att kunna införliva dessa effekter (Stiglitz), medan andra förutser allvarliga konsekvenser (Roubini). Men alla är överens om hur central denna faktor är för utvecklingen av den omedelbara världsekonomiska situationen.¹⁶

BRICS, EAGLE och tillväxtekonomierna

Kina är inte den enda ekonomin som hittills har lyckats undvika den internationella lågkonjunkturen. En grupp mellanliggande ekonomier (omväxlande kallade tillväxtekonomier, uppåttigande ekonomier och BRICS)* har också lyckats rida ut stormen. Denna kärna av länder utgör en halvt perifer grupp inom världens nuvarande uppskiktning.

Denna sektor har fortsatt att växa under det senaste året och har ökat sin investeringstakt liksom sin andel av världens BNP i betydande omfattning. Om denna tendens kvarstår kommer produktionen och sysselsättningen under nästa period till stor del förflyttas till andra ställen. Dessa förändringar

¹⁵ *La Nación*, 5 juni 2010.

¹⁶ Nouriel Roubini, "El boom de China tiene fecha of vencimiento", *La Nación*, 24 april 2011. Joseph Stiglitz, www.elperiodico.com, 9 augusti 2011.

* **BRICS** är förkortning för Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika – öa.

ligger i linje med den nya internationella arbetsdelningen som gynnar den asiatiska kontinenten.

Tillväxtekonomierna är kapitalismens bortskämda barn. De lovprisas av IMF och har varit stjärnor under de ledande företagarnas senaste forum i Davos. Kinas, Rysslands och Indiens nya mångmiljonärer inlemmas snabbt i klubben för världens herrar.

Fördelningen av världens reserver är en annan indikator på de förändringar som är under uppsegling. De uppgår till 6.500 miljarder dollar i tillväxtekonomierna och bara 3.200 miljarder i länderna i norr. Den förstnämnda gruppens utlandsskuld har minskat och en del av länderna ligger på pluskonto. Vid den andra polen har en ny kategori störtat fram på scenen: ”tungt skuldsatta rika länder”.

Men ofta drar man felaktiga slutsatser av dessa förändringar. Den största förvirringen är att utan åtskillnad inordna hela denna grupp under den enda rubriken BRIC. Denna benämning – till en början Brasilien, Ryssland, Indien och Kina – utvidgades till BRICS (med Sydafrika) och sedan BRIICKSS (med Indonesien och Sydkorea). En annan utvidgning på senare tid kallas EAGLE (”Emerging and Growth Leading Economies”, det vill säga de viktigaste utvecklings- och tillväxtekonomierna), som innefattar Mexiko, Egypten, Taiwan och Turkiet.¹⁷

Det är bankägarna (Goldman Sachs, BBVA) som är ursprung till dessa namn. De tar med och utesluter länder från sin lista utifrån möjligheterna till ekonomiska investeringar. Den konjunkturella karaktären på dessa bedömningar är himmelsskriande uppenbar. Men den största nackdelen med dessa namn är att man placerar länder som närmar sig centralmaktens (Kinas) status och de mellanliggande ekonomierna, vars framtida utveckling är osäker, i samma fack.

Skillnaden mellan den asiatiska jätten och alla de andra länderna som benämns tillväxtekonomier är enorm, både vad gäller produktion, export och ekonomiska reserver. Klyftan är särskilt tydlig i förhållande till en annan ekonomi som har genomgått en stark tillväxt på senare tid (Indien) och i jämförelse med en annan granne som föregick Kinas utveckling (Sydkorea) och som har gått tillbaka inför Kinas explosionsartade uppgång.¹⁸

Genom att placera alla dessa länder i samma fack glömmer vi bort att många av dem har utvecklats genom att tillhandahålla de basvaror som Kina behöver. De har inte drivit på världens tillväxt utan har dragits med av den. Det är också viktigt att notera den uppdelning som finns mellan industriutvecklingens huvudpersoner och aktörer vars utveckling grundar sig på ökande intäkter av olja (Ryssland) eller jordbruk (Brasilien). Dessa skillnader innebär att det är stora variationer i hur sammanhängande deras tillväxt är.

Skillnaden mellan tillväxtländerna är ännu mer uppenbar på geopolitisk nivå. Det självbestämmande som Rysslands och Kinas imperiepolitik har gäller inte Indien, Brasilien eller Sydafrika. Dessa sistnämnda länder har fortfarande mycket nära band till eller är beroende av de länder som bestämmer världsordningen. Det är därför samarbetet mellan de länder som kallas BRICS inte har fått dem att anta en gemensam strategi. Förvisso skiljer sig den större politiska stabiliteten hos denna grupp för tillfället från den utbredda oreda som råder i centralmakterna. Men detta kännetecken får dem heller inte att anta en linje av gemensamma internationella aktioner.

De nya syd-syd-allianserna är till nackdel för de band som sedan länge finns till moderländerna men de har en begränsad räckvidd och är inte något förebud om en ”andra globalisering” under ledning av tillväxtekonomierna, som vissa analytiker förutspår. Hittills har det mest framträdande elementet varit att införliva tillväxtländerna i G20, i syfte att stärka stödet till den krisdrabbade kapitalismen.¹⁹

17 Arnaldo Bocco, ”De los Brics a las Eagles”, *Página 12*, 10 januari 2011; Anahí Abeledo, ”El desafío para los emergentes es tener crecimiento”, *Clarín*, 10 juli 2011.

18 Paul Beckett, ”Pese al crecimiento, aumentan las dudas sober el milagro indio”, *La Nación*, 30 mars 2011; Joseph Nye, ”La carrera de fondo”, *Clarín*, 2 februari 2011; Evan Ramstad, ”El milagro coreano”, *La Nación*, 8 november 2010.

19 En omstridd analys finns i Alexander Kateb, ”Los países BRICS dan una lección”, *Página 12*, 20 september 2011.

Periferins prövningar och vedermödor

Det undantag som de mellanliggande länderna utgör har inte utsträckts till resten av periferin. De fattigaste ekonomierna drabbas återigen av den alltmer elakartade krisen, och upprepar på nytt det som varit normalt för kapitalismens omvälvningar. Dessa följder går att observera i fråga om sysselsättning och inkomster. Emigranter har allt svårare att nå Första världen, hjälpen minskar och flyktingvågorna blir allt fler. Medan pressen bara talar om de centrala och tillväxtekonomierna står den överväldigande majoriteten av länderna utanför G20, och de drabbas dagligen av fattigdomens allra mest dramatiska effekter. Det är här vi kan återfinna de drygt 2 miljarder människor som inte har tillgång till grundläggande hälsovård och de 884 miljoner som inte har tillgång till dricksvatten.

En ny företeelse hos den nuvarande tsunamin är att denna nöd uppträder samtidigt med en tragisk svält. Lågkonjunkturen bromsade inte de stigande livsmedelspriser som föregick krisen. På många ställen har livsmedelsbristen förvärrats. I Somalia exempelvis kan vi se alla tecken på en livsmedelskatastrof. Det totala antalet svältande uppgår till drygt 1 miljard människor, men hotet om svält gäller alla de 2,5 miljarder som lever i fattigdom. Denna landsplåga förvärras av de stigande spannmålspriserna som i sin tur är en återspeglning av det exportinriktade nyliberala jordbruket som knäcker de små jordbruken, bryter ned de traditionella lokala livsmedelskedjorna och dramatiskt ökar fördrivningen av bönder och utvandringen från landsbygden.

Det är denna kapitalistiska omvandling av jordbruket som ligger bakom den brist på mat som hemsöker en sjättedel av mänskligheten, trots att den totala produktionen skulle räcka för att tillfredsställa behoven av mat. Svälttragedin förvärras genom att vinstintressena styr och handeln med jordbruksprodukter kontrolleras av en handfull multinationella oligopol (Archer Daniels Midland, Bunge, Cargill och Louis Dreyfus Group). Förhoppningarna att den ekonomiska inbromsningens deflationistiska effekter skulle lindra detta problem har inte blivit uppfyllda. Den ökning av livsmedelspriserna som inleddes 2003 fortsätter utan några större förändringar.

Många skribenter tror att prisstegringarna beror på att det bildats en ny bubbla. Det har blivit en mycket lönsam verksamhet att spekulera i framtida spannmålspriser. Den gör det möjligt att avleda det överskott på likvida medel som beror på att det saknas lönsamma investeringar i de utvecklade länderna.²⁰ Andra analytiker anser att de ökade livsmedelspriserna är ett mer strukturellt problem som härrör från de nya asiatiska konsumenternas ökade efterfrågan. De understryker också de ökade produktionskostnaderna och den minskade produktiviteten inom jordbrukssektorn.²¹

Dessa två förklaringar av samma företeelse kompletterar varandra – på kort och lång sikt. Men hur som helst förebådar de ekonomiska manövrerna och den strukturella ojämvikten mellan tillgång och efterfrågan en förvärring av livsmedelskrisen som förutspås av alla experter inom FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO).

Denna situation förvärras ytterligare genom trycket från jordbruksindustrin som bromsar alla internationella prisregleringar inom G20. G20 omfattar länder som står för 77% av spannmålsproduktionen och kontrollerar 80% av jordbrukshandeln. De maktlösa hunger är andra sidan på myntet av de goda affärer som flera medlemmar i detta förbund gör.

Flerpolighet och makt

Den nuvarande krisens olika regionala situationer har lett till att det uppstått förutsägelser om att makten i världen kommer att fördelas till flera poler. Det skiljer sig från den uppdelning i två maktsfärer som följde på Andra världskriget (USA mot Sovjetunionen) och 1990-talets enda maktpol (USA:s överhöghet). USA:s tillbakagång hänger ihop med Kinas och tillväxtländernas uppgång.

20 Joseph Halevi, "Se avecina una nueva crisis", *Il Manifesto*, 8 juni 2011.

21 Paul Krugman, "Las limitaciones que nos impone un mundo finito", *La Nación*, 29 december 2010; Mario Blejer, "Argentina y la seguridad alimentaria", *La Nación*, 4 december 2011.

Vissa analytiker betonar också att nyliberalismen har uttömt sig och förutspår att periferin kommer att utvecklas och växa med hjälp av statliga interventioner och utbyte mellan länderna i syd.²²

Men dessa uppfattningar tar inte hänsyn till den viktiga röda tråd som finns mellan den nuvarande perioden och den föregående. En flerpolighet skulle kunna förändra styrkeförhållandena mellan länderna men den ruckar inte på den nyliberala globaliseringens stöttepelare. De multinationella företagens roll är densamma liksom den internationella konkurrensen om profiter på basis av att exploatera arbetskraften.

Dessutom styr kapitalets internationalisering den fortsatta frihandeln och de finansiella flödena över gränserna. Till skillnad mot vad som hände under mellankrigsperioden är den nuvarande flerpoligheten inte föregångare till protektionistiska block som är beredda att strida om och erövra marknader med hjälp av krig.

Centrums stagnation bestämmer förvisso den ökande växelverkan mellan tillväxtekonomierna. Men dessa band utvecklas i nära samarbete med företagen i den Första världen. Samarbetet är inte teknologiskt nödvändigt och det bestäms inte av några ekonomiska behov. Borgarklasserna i tillväxtländerna har utvidgat sitt verksamhetsområde tillsammans med det utländska kapitalet och de fortsätter att stärka dessa band. Deras strategi har inget med anti-imperialistiska förslag att göra, eller "alliansfria" initiativ. Inte heller uppmuntrar de någon halvt planerande handel (som Comecon) eller ömsesidigt beroende projekt (i Bandungkonferensens anda). De handlar utifrån lönsamhetskriterier, som tenderar att återskapa den traditionella ojämlikheten i förhållandena mellan centrum-periferin-halvperiferin.

Globaliseringen har ändrat på de geografiska ramarna för dessa band. Det är inte längre nödvändigt att bevara en territoriell närhet mellan de dominerande ekonomierna och deras leverantörer. Således börjar maktförhållandena gå utöver sina traditionella gränser.

Det är omöjligt att förutse hur denna förändring slutligen kommer att se ut, men det är uppenbart att inte alla aktörer kommer bli vinnare. Ackumulation kräver att framstegen i ena änden uppväger förlusterna i den motsatta sektorn. Om en region blomstrar måste det gå utför för en annan, så att berikandet av de segrande kapitalisterna betalas av befolkningen i de områden som förlorar.

Flerpoligheten förändrar inte denna den borgerliga utvecklingens urvalsprincip. Kapitalismen är oförenlig med en långsiktig delad tillväxt och att samhälleliga och regionala ojämlikheter successivt avskaffas. De som beundrar det nya scenariot är omedvetna om denna utvidgning av förkastningslinjerna. De tänker sig ofta flerpolighet som en förändring av det politiska herraväldet till förmån för Kina och till USA:s nackdel. Men de klagar aldrig vad de lägger i begreppet herravälde. Detta begrepp kan likställas med imperialistisk ledarställning eller att leda i samförstånd till skillnad från med militärt tvång. I det första fallet framkastar vissa att den kinesiska expansionen kommer att ersätta USA:s dominans. I det andra fallet antar de att detta ersättande kommer att ske fredligt, det vill säga vara resultatet av en överväldigande ekonomisk överlägsenhet. Felen med båda hypoteserna är skriande uppenbara.

Ända sedan Andra världskriget har USA utövat ett öppet imperialistiskt herravälde. De har agerat som militär garant av kapitalets reproduktion och garanterat alla härskande klasser skydd mot folkliga uppror och instabilitet i systemet. Inte ens de kinesiska ledarna själva föreställer sig att de kan spela denna roll i framtiden.

De som föreställer sig att ersättandet av en tvångskraft med en annan kan ske på ett tamt sätt bara på grund av östs ekonomiska makt, kan inte förklara hur världskapitalismen skulle kunna fungera utan

²² Dessa olika åsikter kan återfinnas i Felipe De La Baize, "La crisis acelera el curso de la historia", *Clarín*, 27 november 2011; Mariano Turzi, "La nueva divisoria global: emergentes y declinantes", 18 augusti 2011; Gabriel Tokatlian, "El año de la encrucijada", *La Nación*, 11 januari 2011; David Cufre, "Con la vieja receta", *Página 12*, 26 juni 2010.

någon form av militära garantier. En sådan uppfattning glömmer att det inte går att utveckla ett system som innebär konkurrens om profiler med hjälp av utsugning utan att använda våld. Det är naivt att tro att flerpolighet skulle innebära att USA eller dess europeiska medarbetare inte kommer att använda militär makt. Även om världsekonomin skulle bli ”mindre västinfluerad” så kommer den amerikanska världspolisen att fortsätta att övervaka invasioner, ockupationer och massakrer. Förvisso agerar inte den ledande makten idag med samma allsmäktighet som den hade på 1990-talet, men den leder NATO, står för hälften av världens militärutgifter och har nära band till alla de länder som den var allierad med under Kalla kriget.

De främsta medlemmarna i denna allians har inte för vana att ifrågasätta detta välkända förhållande även om de stärker sin ekonomiska makt. Den oföränderliga lojaliteten hos oljebourgeoiserna vid Persiska viken är ett exempel på denna inställning. Japans underkastande är ännu mer symptomatiskt, i och med att det inte försökte hitta något sätt att uppnå politiskt självstyre för att motverka sin stagnation. Den japanska ekonomiska tillbakagången har fördjupats, och de har den största statskulden i den utvecklade världen samtidigt som de aktiveringsplaner som utarbetades efter jordbävningen har misslyckats.²³

USA:s centrala roll bekräftades nyligen i samband med utvidgningen av G7 och adjungeringen av de mellanliggande länderna och under nylanseringen av IMF för att bevara den rådande imperialistiska ordningen. Världspolisen kommer också att använda sin styrka för att försöka återta förlorad mark. Den visar redan vilka påtryckningsmedel den har gentemot sin kinesiska rival genom att organisera örlogsövningar i Sydkorea och manövrar i Mongoliet, liksom att förbereda inrättandet av en militärbas i Australien. Med hjälp av dispyterna med Taiwan, diskussionerna med Indien och frågan om Tibets status prövar den hur deras rival reagerar. Men hittills har inte dessa spänningar ifrågasatt de band till Kina som har funnits sedan flera decennier. Den asiatiska jätten har också närmat sig den kapitalistiska solidariteten på ett hierarkiskt sätt. Istället för att hjälpa bankerna i väst att kollapsa så rusade de till deras hjälp. Under det senaste sammanbrottet i Europa stärkte de till och med sin ekonomiska konvergens med IMF och gjorde sina framtida lån beroende av fondens granskning. Detta inlemmande ökar de kinesiska ledarnas fientlighet mot alla lokala eller internationella protester mot nyliberalismen.²⁴

Nyliberaler och keynesianer

Den ekonomiska debatten om krisen domineras fortfarande av motsättningen mellan ortodoxa och kätterska uppfattningar. Nyliberalerna tillskriver krisen till ”ekonomiskt oansvar” och rasar mot regeringarna som har slösat pengar på improduktiva utgifter. Men de glömmer att påminna om att dessa utgifter till en början stödde industriekonomiernas utvidgning och att man senare tappade kontrollen på grund av räddningsaktionerna till bankerna. Före 2007 hade till exempel de flesta länderna i Europa budgetöverskott.

De nyliberala predikningarna döljer denna hjälp och tillskriver det nuvarande misslyckandet till ”folk som har levt över sina tillgångar”, som om att förbättra levnadsstandarden vore en synd. Inte heller förklarar de varför de rika ska undantas från alla uppoffringar. Krisens utdragna karaktär används också för att rättfärdiga angreppen mot levnadsstandarden. Även om ingen längre vågar framställa flexibilitet på arbetsmarknaden som en biljett till välstånd, så förklarar de för oss att vi måste dra åt svångremmen för att överleva.²⁵

23 Belson K, Onisni NR, ”Una falta de liderazgo que agudiza la crisis”, *La Nación*, 17 februari 2011.

24 Jag har utvecklat detta ämne i en bok nyligen: Claudio Katz, *Bajo el imperio del capital*, Espacio Critico Ediciones, Bogotá 2011.

25 Dessa punkter utvecklas i Daniel Large, ”En defensa de la austeridad para Europa”, *Clarín*, 4 december 2011; Carlos Pagni, ”La crisis del estatismo”, *La Nación*, 19 juli 2010; Wolfgang Schauble och Daniel MacFadden, *Página 12*, 28 augusti 2011.

I USA använder republikanerna samma argument för att kräva nya neddragningar av de sociala "utgifterna" samtidigt som bankirernas privilegier, de militära utgifterna och skattesänkningarna för de rika ska vara desamma. De kräver att man slår fast ett strikt tak för skulden som ska övervakas av etablissemangets påvar, och glömmer att nämna att den hjälp som beviljades finansmännen går mot alla deras principer om en öppen marknad.

Keynesianerna anser å andra sidan att krisen beror på de finansiella avregleringarna och den minskade efterfrågan. Det är därför Krugman föreslår beskattning av de rika, att sätta igång offentliga investeringar och öka inkomsterna. I linje med detta kräver Stiglitz att hypoteksskulden skrivs av och att bankerna bestraffas.²⁶

Dessa skribenter pekar helt riktigt på hur den nuvarande tsunamin utlöstes av den bristande kontrollen av risker, bokföringstricks, och färdiga och sekundära ekonomiska verktyg. Men de underlåter att anmärka att denna dåliga förvaltning var ett resultat av konkurrensen om att förvalta de skulder som kapitalismen tvingar fram. Samma sak gäller hushållens skulder och den sociala utslagningen som inte bara är en konsekvens av en felaktig ekonomisk politik.

De kätterska teoretikerna glömmer att det var ackumuleringen i sig själv som skiljde konsumtion och produktion åt genom att kapa sambandet mellan ökad produktivitet och ökad köpkraft. Dessa motsättningar har förvärrats av konkurrensen, som globaliseringen har utvidgat till hela världen.

De keynesianska ekonomerna menar också att det är möjligt att minska denna ojämvt med hjälp av en rättvis fördelning av krisens kostnader. De föreslår en jämn fördelning av de ekonomiska förlusterna mellan låntagare och långgivare. Men det räcker att titta på bankernas reaktion angående nedskrivningen av Greklands skuld för att inse hur hård kamp det skulle kräva. Tillkännagivandet av denna nedskrivning utlöste en storm hos kreditvärderingsinstitutet och påskyndade EU:s budgetjusteringar. Finansmännens tidigare reaktion rörande förslaget att avskaffa skatteparadisen eller upphäva toppchefernas enorma bonusar utmärktes av samma hätskhet.

För att motverka bankirernas motstånd vore det nödvändigt att vidta hårdare åtgärder, som att ställa in betalningarna av skulden, granska tillgångarna och nationalisera banksystemet. Samma sak gäller i fråga om att skapa sysselsättning och öka den. För att förverkliga sådana mål måste man upphöra med betalningarna till långgivarna, kontrollera kapitalets rörelser och införa ett radikalt progressivt skattesystem.²⁷

Den nuvarande konjunkturen har krympt utrymmet för att kunna genomföra sociala reformer utan att ta till antikapitalistiska handlingar. Vi lever i ett klimat där alla ska tänka på sig själva, med väldigt litet manöverutrymme för en "mänsklig kapitalistisk" politik. Det som härskar är påtryckningar för att ta itu med bankkonkurser, rensa ut företag och minska värdet på arbete. Dessa tendenser avgörs inte bara av den rådande högerideologin eller att finansmännen har ett dominerande inflytande. Alla härskande klasser stöder att bankirerna ska genomdriva justeringar. Denna överensstämmelse återspeglas också i den europeiska socialdemokratins uppträdande. När tiden kommer för dem att sätta sig i regeringen så skiljer de sig inte från sina högermotståndare, och de accepterar den diktatoriska uppifrån-och-ner-politik som tvingats igenom av Merkel och Sarkozy. Exempelvis var alla med på att sparka Papandreou, som hade djärvheten att be om att få rådgöra med folket. På

26 Paul Krugman i följande nummer av *Clarín*: 11 juli 2010, 13 juli 2010, 22 maj 2010, 10 augusti 2010, 6 november 2010, 28 augusti 2010, 14 augusti 2010. Joseph Stiglitz, "Que puede salvar el Euro", *El País*, 8 december 2011; "El mercado hipotecario", *Clarín*, 6 november 2010; "La austeridad es camino suicida", *Página 12*, 7 december 2011; "Un contagio de malas ideas", *Sin Permiso*, 14 augusti 2011. Se även Robert Skidelsky, "El mundo para volver a leer has Keynes", *Página 12*, 2 augusti 2011; William Mitchell, "Entrevista", *Página 12*, 10 oktober 2011.

27 Rick Wolf, *Krugman Frustrated*, på monthlyreview.org, 3 oktober 2010. Özlem Onaran, *An internationalist transitional program towards an anti-capitalist Europe*, på internationalviewpoint.org, april 2011. Costas Lapavistas, *A left strategy for Europe*, på internationalviewpoint.org, april 2011. Daniel Albarracín, *Europe: A strategy to break with the Europe of Capital*, på internationalviewpoint.org, november 2011.

detta sätt skickade de Grekland ett skarpt budskap om ett nykolonialt ingripande.²⁸ Samma tendens syns i den amerikanska regeringens likgiltighet inför liberalernas krav. Denna inställning står i kontrast till hur reformismen genomsyrade landet under Roosevelts presidenttid på 1930-talet.

Många keynesianer medger att situationen är eländig. Men de anser att man i internationell skala kan generalisera de övergångslösningar som Argentina vidtog efter att ha upphört med betalningarna genom att upphäva och omförhandla delar av skulden.²⁹ Men de glömmer att ta hänsyn till de speciella förhållanden som gjorde dessa erfarenheter möjliga. Argentina kunde vara relativt avskilt från den internationella ekonomin eftersom dess roll i världshandeln är att vara exportör av livsmedel. Det kunde dra fördel av de stigande internationella priserna och förvandlade sig till en privilegierad leverantör till de uppåtstigande asiatiska ekonomierna. Dessutom använde landet de enorma exportinkomsterna för att blåsa nytt liv i den inhemska efterfrågan efter en brutal devaluering som på en och samma gång renade kapitalet, sänkte lönerna och på så sätt underlättade det cykliska återställandet av profitkvoten.

Det är uppenbart att de flesta beroende ekonomier som påverkats av krisen varken har resurser eller förutsättningar att göra det möjligt med en sådan återhämtning. De kan förvisso anta en del av de initiativ som Argentina tog, men bara som utgångspunkt för mycket mer radikala och djärva åtgärder.³⁰

Krisen är så intensiv att man måste anta en antikapitalistisk taktik som bryter med det nuvarande samhällssystemets olika alternativ. Men det ekonomiska tänkande som dominerar idag kan inte gå utöver dessa begränsningar och är fånge i valet mellan den anglosaxiska modellen, det tyska schemat eller det kinesiska alternativet.³¹ Dess analyser förnekar att den nuvarande krisens rötter finns inneboende i det kapitalistiska systemet och de döljer de motsättningar som ackumulationsprocessen periodvis skapar och sprider omkring sig. Ett system som grundar sig på att tillägna sig profiter som uppstår genom utsugning skapar oundvikligen den sorts kris som vi bevittnar idag.

För att kunna föreställa sig andra alternativ för att lösa krisen måste man först av allt medge att kapitalismen varken är det enda eller bästa möjliga systemet. En sådan öppning gör att man kan övervinna resignationen och stärka viljan att kämpa och tänka sig lösningar som skulle vara till fördel för befolkningens flertal.

Samhälleligt motstånd

Krisens förlopp kan plötsligt förändras av de folkliga aktioner som vunnit terräng under de senaste månaderna. De analytiker som inte tar hänsyn till dessa reaktioner resonerar som om den ekonomiska processen fortgår i ett samhälleligt tomrum eller åtminstone i skydd av statstjänstemännens och finansmännens kontor.

När krisen inleddes uppstod till en början stor förvirring inom befolkningarna som var vana att likställa katastrofer med Tredje världen. Detta omtöcknade tillstånd präglades också av rädslan för arbetslöshet. Men i slutet av 2010 förde upproren i arabvärlden in ett nytt element i denna inställning. De visade hur man kan erövra stora demokratiska segrar.

Detta exempel fördjupade motståndet i Grekland, som har blivit det främsta bålverket för folkets

28 Denna reaktion kröntes när en direkt regering för bankirerna (Papademos) tillträdde. Samma byte påtvingades Italien (Monti istället för Berlusconi) med teknokrater som propagerar för en högerideologi om att kringgå parlamentet, genom att trotsa politikerna och håna partierna. Stathis Kouvelakis, *Golpe de Estado europeo frente al levantamiento popular*, på vientosur.info, 18 november 2011. John Brown, "El capital financiero castiga a sus devotos partidarios", rebelion.org, 23 november 2011.

29 Joseph Stiglitz, "Europa No aprendió la lección de Argentina", *Página 12*, 10 december 2011.

30 Min ståndpunkt: Claudio Katz, *Les leçons de l'Argentine pour la Grèce*, på cadtm.org, 9 september 2011.

31 För denna åsikt se Kenneth Rogoff, "El capitalismo está lejos de encontrar su sucesor", *La Nación*, 11 december 2011.

motangrepp. Demonstranterna som ockuperar torgen och omringar det grekiska parlamentet befinner sig i en sorts tillstånd av halvt uppror. Dessa protester uppmuntrade i sin tur de spanska *Indignados* som ifrågasätter hjälpen till bankirerna och kräver ”verklig demokrati”. Denna rörelse har erövrat legitimitet, nytt stöd och är en realitet i hela den spanska staten.

Andra samhälleliga reaktioner har ägt rum i England, både bland unga arbetslösa som förföljs av polisen och bland fackligt aktiva. I Italien bryter det ut strejker och i Portugal sker det mobiliseringar. Kampen börjar sprida sig och den välvilliga bild som EU kunde glädja sig åt börjar bli suddig. En seger som drivits igenom underifrån skulle kunna återuppliva den gamla världens tradition av uppror. Men de mest slående händelserna förra året ägde rum på andra sidan Atlanten, med ”Occupy Wall Street”-rörelsens plötsliga uppträdande. Detta initiativ har redan fått nationell spridning och åtnjuter folklig sympati, solidaritet från intellektuella och fackligt stöd. För första gången på årtionden har den på nytt fört in massdemonstrationer som står utanför institutionernas kontroll i själva kapitalismens hjärta. Den kamprörelse som berör Kina får mindre intresse i media. Men under förra året noterades 180.000 protester som till sin majoritet inspirerades av krav mot exploateringen av arbetare. En ny generation av arbetare som frigjort sig från inflyttningen från landsbygden har fått förnyat självförtroende och gör framsteg i direkt strid med arbetsgivarna.³²

Ungdomar på alla kontinenter reser sig och bygger med hjälp av sociala nätverk upp rörelser för att skaffa information och organisera sig. Ett första frö till en internationell rörelse uppstod i oktober förra året när världsmarscher mobiliserade stora folkmassor i 950 städer i 80 länder. En samordnad aktion av denna omfattning har inte ägt rum sedan mobiliseringarna mot kriget i Irak 2003.

Om detta motstånd sammanstrålar mer regionalt och internationellt så skulle man kunna utveckla detta svar mot borgarklassens försök att konfrontera arbetarna land för land. De tyska ledarna har tagit ledningen för denna strategi och upprepar för alla som vill höra att de tyska arbetarna ”redan har gjort uppoffringar” och att de ”inte ska behöva betala räkningen för det lata syd”. Detta budskap försöker sätta upp arbetarna mot varandra genom att dölja de vinster som kapitalisterna gör på splittringen. Högers kampanjer mot invandrare har samma syfte.³³

En progressiv utväg ur krisen kräver att man motarbetar denna spricka inom världens arbetarklass. Spänningarna mellan tyska och grekiska, amerikanska och kinesiska eller spanska och marockanska arbetare leder till att folket får betala för konsekvenserna av kapitalismens nuvarande kris.

Ett internationalistiskt svar skulle motverka detta hot och göra det möjligt att återigen ena ungdomarna och de delar av arbetarklassen som ännu inte lyckats resa sig mot de nyliberala angreppen. År 2012 ger oss chansen att ändra krisens scenario till arbetarnas fördel.

Buenos Aires, 21 december 2011.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

32 Li Minqi, *El ascenso de la clase obrera y el futuro de la revolución de China*, på rebelión.org, 14 juli 2011. Walden Bello, *O Capital é um amante caprichoso*, på outroladodanoticia.com.br, 22 juli 2011.

33 Vicens Navarro, *Habermas y la sabiduría convencional europea*, på sinpermiso.info, 13 juni 2010.